

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยสามารถจำแนกตามลักษณะการเข้ามาเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานชั่วคราวตามกฎหมาย เช่น ตามกฎหมาย ส่งเสริมการลงทุน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับกลางและสูงเข้ามาปฏิบัติงานในตำแหน่งบริหารและวิชาชีพเฉพาะ (2) แรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมือง ประกอบด้วย แรงงานพม่า จีน อินเดีย และ สัญชาติอื่น เช่น อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ เนปาล และศรีลังกา ซึ่งจากการสำรวจของกระทรวง แรงงาน พบว่ามีผู้ที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเข้ามาขายแรงงานในประเทศไทยประมาณ 700,000 คน ส่วนใหญ่ทำงานในประเภทที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ เช่น กรรมกรแบกหาม การเกษตรไร้อ้อย ก่อสร้าง งานรับจ้างในร้านค้า และสถานบริการ สำหรับในภาคเหนือก็มีแรงงานต่างด้าวทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เข้ามาทำงานตามกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติญี่ปุ่นซึ่งจะพบอยู่ในนิคม อุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่เป็นสำคัญ และกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ หลบหนีเข้าเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัญชาติพม่านั้นจะทำงานตามแนวชายแดนไทย-พม่า โดยเฉพาะ แนวชายแดนภาคเหนือ แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย รวมถึงมีจุดด้อยด้านการสื่อสาร ด้วยภาษาไทย ส่งผลให้บางครั้งจึงถูกเอาเปรียบทั้งจากพวกเดียวกันเอง จากนายจ้างและจากสังคม รอบตัว

ในภาคเหนือของประเทศไทย แรงงานต่างด้าวที่พบมากที่สุดคือ พม่า ชาวไทยใหญ่ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากรัฐฉาน ประเทศพม่า ซึ่งมีชายแดนติดกับจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน รองลงมาคือชาวกะเหรี่ยง จากรัฐกะเหรี่ยงชายแดนติดกับจังหวัดตาก สำหรับช่องทางที่แรงงานต่างด้าวเข้ามา คือ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง อำเภอแม่เฒ่า อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยช่องทางที่แรงงานต่างด้าวนิยมเข้ามามากที่สุด คือ ช่องทางอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และช่องทางบ้านอรุโณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัด เชียงใหม่ (สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดเชียงใหม่: 2550) และจากการศึกษาของ TDRI (<http://www.mfa.go.th/asean/th/news/>, 1 พ.ค. 2556) พบว่าประเทศไทยมีปัญหาขาดแคลน

แรงงานในบางพื้นที่และบางอาชีพจริง และจากมติคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2542 ส่งผลให้มีแรงงานพม่าเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีปัญหาแรงงานต่างด้าวอยู่หลายพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ติดชายแดนกว้างขวางและมีแรงจูงใจที่ทำให้มีแรงงานต่างด้าวมาก กล่าวคือความแตกต่างของค่าจ้างและมาตรฐานการครองชีพระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศพม่า จึงเป็นแรงดึงดูดสำคัญให้แรงงานพม่าหลั่งไหลเข้าไทย โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือซึ่งพอใจกับค่าแรงที่ได้ในฝั่งไทย แรงงานเหล่านี้มักลอบเข้ามาทำงานในหลายประเภท เช่น เป็นกรรมกรก่อสร้างและ โรงสีข้าว เป็นลูกจ้างในภาคเกษตรทั้งปศุสัตว์และการผลิตพืชสวน (สวนผักผลไม้ และกุหลาบ เป็นต้น) หรือพืชตามฤดูกาล (ไร่ฮ้อย ไร่มัน ถั่วเหลือง ข้าวโพด หอม กระเทียม เป็นต้น) ทำงานอุตสาหกรรม เช่น โรงอิฐ เหมืองแร่ เหมืองหิน และเป็นแรงงานในบ้าน ร้านค้า และร้านอาหาร ส่งผลให้มีปัญหาเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น บางพื้นที่เป็นทางผ่านของแรงงานต่างด้าว บางพื้นที่เป็นพื้นที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยและทำงาน บางพื้นที่เป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ทั้งที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย (ธีรพจน์ ศิริธรรม: 2544) สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้สภาพทางสังคมของจังหวัดเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางบวก คือ มีความเจริญทางด้านวัตถุ การมีแรงงานตอบสนองด้านเศรษฐกิจ และการตอบสนองด้านแรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของจังหวัด ส่วนการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางลบ คือ การแย่งงาน ความขัดแย้ง การสร้างภาระให้กับประเทศไทยที่ต้องเสียงบประมาณในการจับกุมและผลักดันให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้กลับสู่ประเทศของตนอีกด้วย ในส่วนของความมั่นคงในชีวิตและสังคมนั้นได้ส่งผลต่อการแย่งงานทำ สภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในทรัพย์สิน ความขัดแย้ง และอื่น ๆ ซึ่งในทางกลับกันหากมองถึงความมั่นคงในชีวิตของแรงงานที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ซึ่งหลายฝ่ายสัมผัสได้ถึงความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของแรงงานเหล่านี้ (ธีระ ศิริธรรมรักษ์:2546) ผู้วิจัยมองเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นของความมั่นคง และความไม่มั่นคงในสังคม ซึ่งน่าจะมาจากภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน เกิดความหวาดระแวง ทั้ง ๆ ที่ แรงงานพม่าสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาไทยแต่ด้วยสำเนียงและการตีความหมายที่ยังไม่ลึกซึ้งเพียงพอ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการที่จะศึกษาในประเด็นของภาษาที่มีบทบาทต่อความมั่นคงในชีวิตและสังคมของทั้งคนไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า โดยนำภาษาและวัฒนธรรมของภาษาที่แฝงอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดทำเป็นบทเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกระหว่างคนไทยกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า และความเข้าใจที่ดีในสังคม อันจะส่งผลต่อความมั่นคงในชีวิตและสังคมของทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าวต่อไป

ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับสถานการณ์ที่จำเป็นของแรงงานพม่า (ชาวไทใหญ่) และสถานการณ์ที่คนไทยต้องเกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ ด้วยการศึกษจากเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ และลงพื้นที่สำรวจความต้องการในเรื่องที่จะเรียนรู้ในพื้นที่วิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นองค์ความรู้ในการจัดทำบทเรียนภาษาไทยและภาษาไทใหญ่ขึ้น แล้วนำไปทดลองใช้ กับคนไทยเพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เมื่อมีการสื่อสารจะได้เกิดความเข้าใจทั้งสองฝ่าย (Two-way communication) และใช้กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเพื่อศึกษาบทบาทของภาษาต่อความมั่นคงในชีวิตและสังคม จากนั้นจึงนำผลการทดลองมาปรับปรุงบทเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำบทเรียนดังกล่าวไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ พร้อมจัดทำฐานข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) ในวงกว้าง ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของภาษาต่อความมั่นคงในชีวิตและสังคมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) และคนไทยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า

2.2 เพื่อสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ภาษาเพื่อความมั่นคงในชีวิต: บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่ ให้กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่)

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ภาษาเพื่อความมั่นคงในชีวิต: บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

บทบาทของภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชีวิต ด้านการมีงานทำ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการศึกษา ด้านสิทธิและความเป็นธรรม ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสวัสดิการในสังคม และด้านวัฒนธรรม

3.2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนในเขตแขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 20 ชุมชน

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากร ได้แก่ แรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) และคนไทยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) ในแขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) ที่สมัครใจเข้าเรียน บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่ กับผู้วิจัย จำนวน 28 คน และกลุ่มตัวอย่างคนไทยในแขวงนครพิงค์ ที่ลงชื่อสมัครเข้าเรียนบทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่กับผู้วิจัย ซึ่งมีจำนวน 41 คน

3.4. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น 1 ปี 9 เดือน (ธันวาคม 2555 - กันยายน 2557)

4. คำสำคัญ (Keywords)

บทบาทของภาษา (language roles) ความมั่นคงในชีวิต (life security) แรงงานต่างด้าว (alien workforce) แขวงนครพิงค์ (Nakornping area) แรงงานชาวไทใหญ่ (Tai Yai workforce) หนังสือเสริมประสบการณ์ (supplementary book) บทบาทของภาษา (language roles) ความเข้าใจในชุมชน (community understanding)

5. นิยามศัพท์

5.1 บทบาทของภาษา (language roles) หมายถึง บทบาทของภาษาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ไม่เกิดความหวาดระแวงในการสื่อสารระหว่างแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) และคนไทยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่)

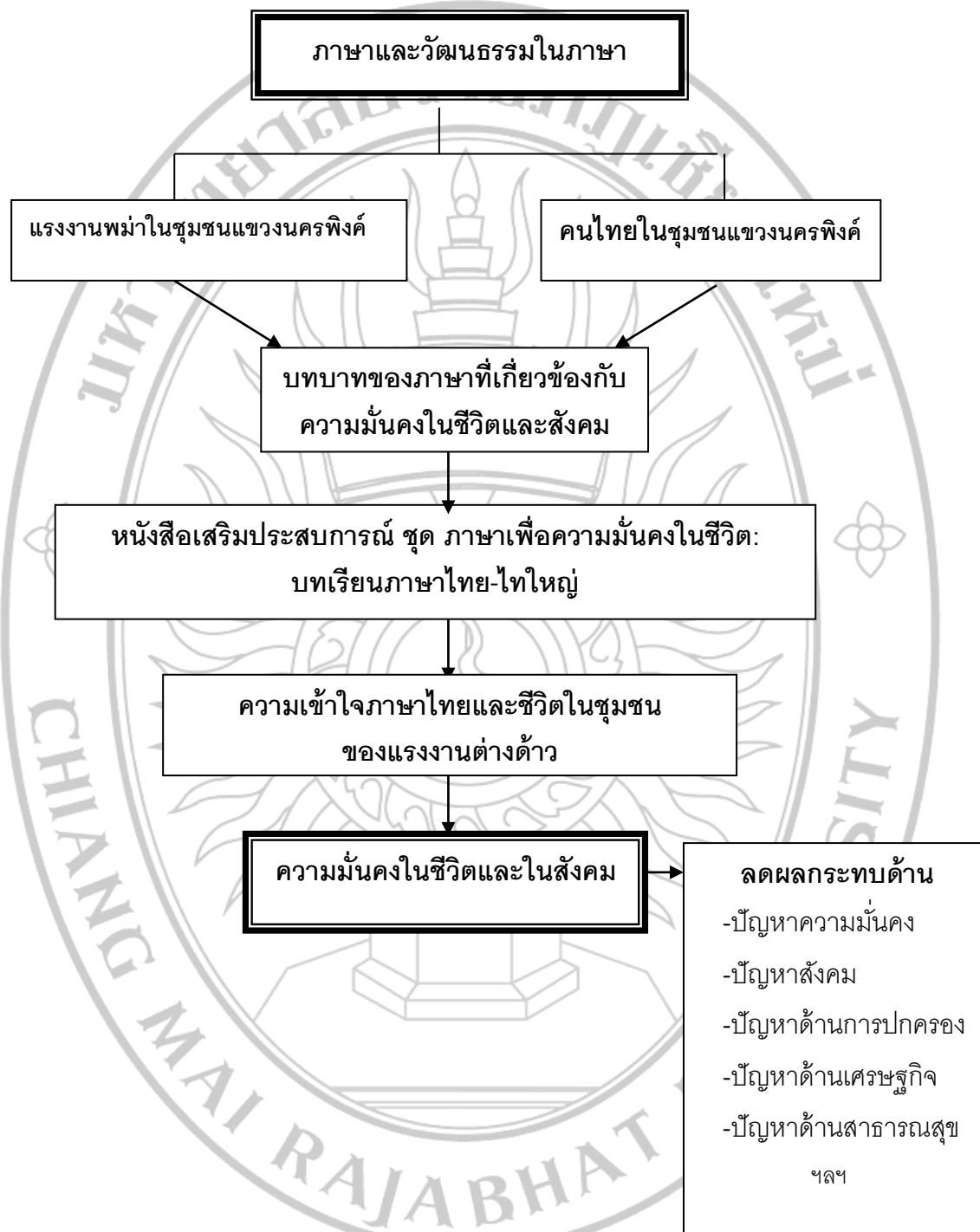
5.2 ความมั่นคงในชีวิต (life security) หมายถึง ความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง

5.3 แขวงนครพิงค์ (Nakornping area) หมายถึง เขตพื้นที่ที่ถูกแบ่งออกตามการบริหารจัดการของเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 20 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่อ ชุมชนแม่หยาก ชุมชนเมืองลับ ชุมชนศรีมงคล ชุมชนป่าตัน ชุมชนหมู่บ้านเทียมพร ชุมชนพัฒนาบ้านกู่เต้า ชุมชนเชียงใหม่ ชุมชนบ้านป่าเป้า ชุมชนลำช้าง ชุมชนศรีลานนา ชุมชนป่าแพ่ง-วังสิงห์คำ ชุมชนเชียงใหม่ ชุมชนหมู่บ้านอนุอารี ชุมชนช่วงสิงห์พัฒนา ชุมชนวัดชมพูช้างม่อย ชุมชนวัดเชตะวัน ชุมชนบ้านปิง ชุมชนหลังกอก และชุมชนเอื้ออาทรป่าตัน

5.4 แรงงานชาวไทใหญ่ (Tai Yai workforce) หมายถึง แรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่จากประเทศพม่าที่เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในแขวงนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

5.5 หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ภาษาเพื่อความมั่นคงในชีวิต: บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่ (supplementary book) หมายถึง หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยสังเคราะห์ข้อมูลจากชาวไทยและชาวไทใหญ่เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วย การซื้อของ การสมัครงาน การเช่าที่พัก การไปหาหมอ การพาลูกไปสมัครเรียน การทำใบขับขี่ การทำบุญที่วัด สัตตยานุสสร การขอใบอนุญาตทำงาน และการป้องกันโรค

6. กรอบแนวความคิดในการการวิจัย

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ต่อภาคส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

7.1 ได้หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ภาษาเพื่อความมั่นคงในชีวิต: บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่ สำหรับแรงงานพม่า (ชาวไทใหญ่) และคนไทยที่มีประสิทธิภาพไว้ใช้ต่อไป

7.2 ทำให้เข้าใจบทบาทของภาษาที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) ใช้ได้ดีขึ้น และแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและสังคม รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันด้านภาษาให้กับชุมชนอื่นที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่

7.3 สามารถ ใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ภาษาเพื่อความมั่นคงในชีวิต: บทเรียนภาษาไทย-ไทใหญ่เป็นเครื่องมือช่วยคนไทยในการดูแลแรงงานต่างด้าวชาวพม่าให้เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทย อันส่งผลต่อความเข้าใจที่ดีต่อกัน

7.4 การวิจัยครั้งนี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้นักวิชาการหันมาสนใจด้านความมั่นคงของสังคม และช่วยชี้นำให้ชุมชนเกิดการยอมรับความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติบนพื้นฐานแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงของสังคมมากขึ้น หรือมีการใช้ผลการวิจัยไปศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป

7.5 เกิดการแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวด้านการติดต่อสื่อสารในสังคมเพื่อความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องและยุติธรรม

7.6 ช่วยส่งเสริมให้ชาวไทยที่มีแรงงานต่างด้าวชาวพม่า (ชาวไทใหญ่) ในชุมชนได้ศึกษาบทเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเพิ่มความรู้ด้านวัฒนธรรมและภาษาไทใหญ่อันนำไปสู่การลดความหวาดระแวงต่อกันได้เป็นอย่างดี